

Regjeringens kontaktkonferanse med fylkeskommunene, Oslo, 8. mars 2006.

**Gode lokalsamfunn for menneskelig trivsel, bosetting og verdiskaping.
Vil planarbeidet i nye regioner styrke eller svekke mulighetene for å nå nasjonale mål?**

Miljøvernminister Helen Bjørnøy

(BILDE 1)

Kjære forsamling,

Vi er midt i en spennende forvaltningsreform, som naturlig nok også opptar dere sterkt. Det er ikke opp til meg å forskuttere de endelige løsningene når det gjelder oppgavefordeling eller regional innlending her i dag. Derimot vil jeg bruke anledningen til å slå et slag for planlegging, som vil forbli viktig uansett utfallet av forvaltningsreformen. Jo mer jeg jobber med miljø, jo mer får jeg øynene opp for betydningen av planlegging etter plan- og bygningsloven. Denne loven er et viktig politisk verktøy – nettopp fordi bruken av våre arealer og omgivelser er blant våre viktigste politiske spørsmål.

Med gode planer skaper vi lokalsamfunn hvor folk ønsker å bo og leve. Dette gjelder ikke minst ungdom. Stedsutvikling er viktig. **(BILDE 2)** Det viser seg at der hvor det er bolyst, er det gjerne også investeringslyst. Gjennom planarbeid sikrer vi at stedsutviklingen bygger på lokale initiativ og ressurser. Lokal kultur og lokal natur tas vare på. Dette er med og sikrer egenart og mangfold.

Gode planer er samtidig en forutsetning for å oppnå felles nasjonale mål knyttet til miljø, bosetting og verdiskaping. Som ”planminister” er jeg spesielt opptatt av at kommunal og regional planlegging er med og både bygger og bevarer landet vårt på en langsiktig og bærekraftig måte. Kun ved hjelp av god planlegging kan regjeringens mål om å gjenreise Norge som miljønasjon oppnås.

Spørsmålet som opptar mange av oss nå, er hvorvidt planarbeidet i de nye regionene vil styrke eller svekke mulighetene for å nå nasjonale mål. Jeg tror svaret på dette spørsmålet vil avhenge av innsatsen på flere nivå. Jeg har derfor tenkt å snakke om utfordringer med utgangspunkt i det lokale, regionale og nasjonale nivået.

Det lokale nivået

For å nå nasjonale mål er vi helt avhengige av at kommunene gjør en god jobb. Nesten 90 % av Norges areal forvaltes av kommunene gjennom plan- og bygningsloven.

De fleste kommuner håndterer dette ansvaret på en utmerket måte. Men det er store forskjeller. Noen kommuner er uten oppdaterte planer – og uten egne mål og visjoner. Mange steder ser vi også at plankompetansen er bygd ned, og i praksis overlatt til private eiendomsutviklere.

Uten god planlegging blir ikke ting som vi ønsker.

Vi får en tilfeldig utvikling av byer og tettsteder. Parker og grøntarealer nedbygges i sentrale strøk. Kjøpesentra dukker opp utenfor tettstedene. Vi får økende transportbehov, mer trafikk, tettere køer og mer forurensing. Vi får dispensasjoner i 100-metersbeltet i strandsonen. Vi får ukritisk hyttebygging i fjellet og økende inngrep i naturen, som blant annet går ut over leveområdene for villreinen (**BILDE 3**), landskap og friluftsliv.

Uten gode planprosesser får vi ikke minst uheldige konflikter og uforutsigbarhet.

Jeg vet at det i mange fylker er godt samarbeid mellom fylkeskommunene og fylkesmennene om kommunenes planlegging, og at de regionale myndighetene er tidlig ute med å klargjøre sine interesser. Men jeg ser at det er forskjeller. Etatene på fylkesnivået kommer kanskje ikke på banen før kommunen oversender en allerede ferdig plan til formell uttalelse, ofte med innsigelse som resultat.

Når kommunene gjør plan- og utbyggingsvedtak uten å undersøke konsekvensene selv, er vi avhengige av at de regionale myndighetene forsvarer viktige regionale og nasjonale mål. Vi ser også mange eksempler på at lokalbefolkningen rykker ut og belyser problemstillinger som kommunene har neglisjert – i sin egen fritid og for sine egne penger.

I 2004 ble en tredel av kommuneplanene møtt med innsigelse. (**BILDE 4**) De aller fleste sakene ble løst gjennom lokale prosesser, og bare drøye 1 % havnet på mitt bord. Det forteller meg at plansystemet virker. Men det er også helt rett at en del saker må avgjøres i departementet. Vi skal ikke sky disse konfliktene. De bidrar nettopp til å tydeliggjøre nasjonal politikk – på områder som betyr mye for mennesker, næringsliv og miljø.

Samtidig legger plan- og bygningsloven til rette for at problemene kan løses gjennom samtale og samarbeid i løpet av planprosessen – før det har oppstått noen konflikt og innsigelse. Det er viktig at disse mulighetene blir brukt.

Det regionale nivået

Jeg er opptatt av at de nye regionene må styrke og utøve sin plankompetanse – på alle forvaltningsnivåer.

Dette er en forutsetning for å kombinere det lokale og det sentrale perspektivet i en områdevis politikk – som også utnytter regionale muligheter og fortrinn. Dette er en forutsetning for å fange opp kommunenes mål og strategier. Og dette er en forutsetning for å fange opp nasjonale føringer og skape samspill i statens sektorpolitikk i området.

De nye regionene får ansvar for viktige sektor- og nivåovergrepene problemstillinger. De må føre en områdevis politikk som forener mange ulike interesser og hensyn.

For det første skal det skapes attraktive steder og omgivelser – som gir trivsel, opplevelse og glede, og som fremmer verdiskaping basert på lokale ressurser, mennesker og initiativ. Arealforbruket i byer og tettsteder skal dempes. Sammenhengen mellom by og omland skal styrkes, og det skal skapes bedre geografisk balanse i by- og tettstedsveksten.

Et godt eksempel på regionalt samarbeid om balansert byutvikling finner vi på Østlandet. Åtte fylker har gått sammen om å videreutvikle Østlandet som en konkurransedyktig og bærekraftig region. Et viktig mål er å minske presset på hovedstadsområdet og styrke resten av regionen. Her har felles tilnærminger til transport og kollektivtilbud vært spesielt viktig.

Dette bringer meg over på transport, infrastruktur og klima, som er det andre settet med utfordringer som krever en områdevis tilnærming.

En regionalt tilpasset samferdselspolitikk er viktig for å redusere transportbehov og få mer av transporten over fra bil til miljøvennlige transportformer. Det krever at vi tar tak i utbyggingsmønsteret på tvers av kommunegrensene, og det krever at areal- og

transportplanleggingen innen bolig-, arbeids- og serviceregionene samordnes. Vi skal ikke glemme at god regional planlegging også har mye å si for å redusere klimagassutslipp.

Det tredje viktige området som jeg vil fremheve i et regionalt perspektiv, er kultur, natur og miljø. Vi trenger regionale strategier (**BILDE 5**) over kommunegrensene for strandsonen, fjellet, villreinens leveområder, utbygging av vindkraft og småkraftverk, for å nevne noen områder. Disse strategiene må dekke utviklingsmuligheter så vel som behov for nødvendige begrensninger.

Vi må ta vare på hverdagslandskapet, akkurat som vi må ta vare på fjord- og kystlandskapet som pryder postkort fra Norge. Vi skal heller ikke glemme kulturminnene. Tenk dere Bergen uten Bryggen, Norge uten stavkirker, Alta uten helleristningene. Utrolig nok har det tidligere eksistert konkrete planer om å rive eller fjerne disse verdifulle kulturminnene. Vi skal være glad for at ikke absolutt alle planer følges opp!

Regjeringen er opptatt av at kulturarven må tas aktivt i bruk for å fremme lokal verdiskaping.

I går kunne Riksantikvaren gå ut med de tre første prosjektene som det skal gis støtte til under vårt nye verdiskapingsprogram. Disse sier en del om mulighetene som finnes for stedsutvikling basert på kulturminner. Hamningberg i Finnmark vil omdanne et fraflyttet fiskevær til et kulturbasert reisemål. Fire kystkommuner i Møre og Romsdal vil utvikle ”reiselivsstrikkningen” Bud-Kristiansund til et reisemål. I Nord-Gudbrandsdalen og Valdres i Oppland skal natur- og kulturarven styrkes som ”merkevare” for disse område. Prosjektene vil gi nyttig lærdom, også til andre. Jeg vet det var kommet inn mange andre gode prosjektsøknader til Riksantikvaren. Da er det godt å kunne vise til at det 15. juni går en ny søknadsfrist for å bli plukket ut som pilotprosjekt under dette verdiskapingsprogrammet.

Det sentrale nivået

Jeg er også opptatt av at staten skal spille en tydeligere og mer aktiv rolle når det gjelder planlegging. Vi jobber nå med flere initiativ for å styrke den kommunale og regionale planleggingen som politisk verktøy.

Vi vil legge om departementets veiledning til kommunale og regionale planmyndigheter, med mer vekt på politikk og lokalpolitiske utfordringer i de faglige problemstillingene. Vi vil også

revitalisere nettverket som representerer kjernekompetansen i kommunal planlegging hos fylkeskommunene og fylkesmennene. Jeg håper at fylkeskommunene – som del av den regionale utviklingsrollen – vil gi høy prioritet til å hjelpe og rettlede kommunene i plansaker.

Vi setter i gang et program (**BILDE 6**) i samarbeid med KS for å styrke kommunenes innsats i lokalt miljøvern. Programmet kalles ”i-et livskraftig fellesskap”. Det skal drives som et nettverk mellom kommuner som vil utvikle en mer offensiv politikk for miljø og samfunnsutvikling. Dette arbeidet skal skje i nært samarbeid med innbyggerne, frivillige organisasjoner og næringsliv. Fylkeskommunene samt regionale og statlige myndigheter skal også trekkes inn i arbeidet, som vil gi grunnlag for å videreutvikle statlige rammebetingelser og virkemidler for det lokale arbeidet knyttet til miljø og samfunnsutvikling. Programmet skal bidra til å bygge opp kommunenes kapasitet og kompetanse på miljøområdet slik at vi når resultatene som monner i nasjonal målestokk.

Vi skal ha fokus på oppfølging av Den europeiske landskapskonvensjonen, for å ta vare på kvalitetene i landskapet. Her samarbeider vi blant annet med regionale og lokale myndigheter om metodeutvikling. (**BILDE 7**) I Telemark vil vi gjerne prøve ut hvordan konvensjonen kan anvendes i et samlet konsept for regional utvikling, i dette tilfellet for Telemarkskanalen og de seks kanalkommunene. I Hordaland ønsker vi å utvikle modeller for hvordan regionalt nivå kan styrke kommunene i arbeidet med landskap i lokalpolitikk, arealforvaltning og stedsutvikling. Her håper vi å hente viktig lærdom og inspirasjon.

Vi har gjenopprettet nettverket for regional planlegging og utvikling. Her møtes folk fra fylkeskommunene og fylkesmennene på samme arena, der de sammen finner fram til viktige utviklingsoppgaver og resultater.

Vi har opprettet en særskilt arbeidsgruppe om statens medvirkning i regional planlegging. Dette arbeidet går parallelt med prosessene rundt forvaltningsreformen og endringene av plandelen i plan- og bygningsloven. Vi ønsker blant annet å se hvordan statlige interesser og virkemidler kan utvikles i et mer forpliktende og bedre organisert samarbeid med andre aktører. Vi vil også se på prosedyrer for å avklare uenighet i vesentlige spørsmål mellom regionale planmyndigheter og statlige interesser.

Vi har fortsatt stort trykk på arbeidet med endringer i planloven. Vi regner med å fremme et lovforslag slik at det vil være klart til behandling i Stortinget i 2007.

Lovforslaget vil ta opp spørsmålet om sentral godkjenning av fylkesplanene. Uansett utfallet skal bestemmelsene bidra til å sikre forpliktende medvirkning fra kommunene og staten både i utforming og gjennomføring av politikken. Ansvaret for dette ligger på alle nivåer.

Jeg vil spesielt nevne at vi tar sikte på å endre loven slik at byggeforbudet i 100-metersbeltet langs sjøen innskjerpes for de områdene hvor det er sterk konkurranse om strandsonen. For andre områder kan det legges opp til en differensiering gjennom utarbeiding av planer. Dette er det anledning til å gjøre i regionale planer i dag også, for eksempel kystsoneplaner, strandplaner og lignende, men det burde gjøres i langt større grad. Vi vurderer også om muligheten til å dispensere fra byggeforbudet skal flyttes opp til regionale myndigheter, dersom kommunene ikke håndhever bestemmelsene om strandsonen i samsvar med nasjonale interesser.

Dagens fylkesplanlegging (**BILDE 8**) bør fortsette i tiden fram mot forvaltningsreformen. Vi har flere eksempler på planlegging som trolig vil være operativ også etter reformen. Blant ”barn som vi nødig kaster ut med badevannet”, kan nevnes den banebrytende Trøndelagsplanen – som er felles for begge Trøndelagsfylkene og Trondheim kommune. Andre eksempler er enhetsfylket Møre og Romsdal, hvor de tidligere statlige og fylkeskommunale etatene samarbeider godt på fylkesnivået, og Rogaland fylke, hvor det er utviklet svært gode samarbeidsforhold mellom fylkeskommunen og fylkesmannen.

Planloven er fleksibel i forhold til enhver ny regional inndeling. Det vil være opp til de nye regionene å bruke den for hva det er verdt. Men en ny lov i seg selv er ingen garanti for bedre regional planlegging. Heller ikke dagens bestemmelser er til hinder for gode planer. Mange gode gamle sannheter vil bestå, også etter forvaltningsreformen. Gjennomføring av politikk vil fortsatt kreve forpliktende avtaler og samhandling. Det vil fortsatt være viktig at alle aktørene spiller på lag, det være seg kommunene, regionen, statlige sektorer og privat sektor, så vel som Sametinget i områder med samisk bosetting og samiske brukerinteresser.

Vi vet at mye er på plass i forholdet mellom regionalt nivå og kommunene. Når det gjelder gjennomføringsavtaler mellom regionalt nivå og staten sentralt, er situasjonen ikke avklart. Disse spørsmålene arbeider vi videre med, blant annet med utgangspunkt i fylkesplanen for Oppland.

Sluttord

Den internasjonale avreguleringen innebærer at norske regioner blir stadig mer eksponert i et globalt marked – uten nasjonale beskyttelsesmurer. Regionene må i økende grad greie seg på grunnlag av egne ressurser, mennesker og initiativ. Dette gir konkurransefortrinn for dem som vet hva de vil – og får det til.

Når det etableres nye regioner er det nettopp å sikre et apparat og en tilstedeværelse rundt om i landet som forener det lokale og det sentrale perspektivet på en rekke viktige områder – inkludert planlegging.

Vi driver ikke med planlegging for planleggingens skyld. **(BILDE 9)** Vi planlegger for å få en ønsket, villet og bærekraftig samfunnsutvikling. Planlegging er grunnleggende for å oppnå lokale og regionale mål, så vel som nasjonale mål og forpliktelser som vi har påtatt oss internasjonalt.

Planarbeid vil forbli blant våre viktigste virkemidler i den nasjonale miljøpolitikken, også når vi får nye regioner. Jeg vil oppfordre dere til å bruke plan- og bygningsloven for alt det er verdt. Så vil vi fortsette å støtte dere så godt vi kan. Målet må være å bygge opp et landsomfattende nett av gode lokalsamfunn for menneskelig trivsel, bosetting og verdiskaping – også til støtte for nasjonale og internasjonale målsettinger. Jeg er derfor glad for å være her og ser frem til fortsatt gode kontakter med dere på dette viktige området.

Lykke til.